

**„Druki ulotne i okolicznościowe: wartości i funkcje”
Międzynarodowa konferencja naukowa, Wrocław – Wojnowice,
8-10 października 2004 r.**

W dniach 8-10 października 2004 roku odbyła się międzynarodowa konferencja zorganizowana przez Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. Jej tematem były *Druki ulotne i okolicznościowe: wartości i funkcje*. Na konferencji reprezentowane były największe polskie biblioteki: Biblioteka Narodowa, Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego, Biblioteka Jagiellońska, Książnica Pomorska w Szczecinie. Swoje uczestnictwo zgłosili pracownicy wielu polskich uczelni: Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Śląskiego, Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie oraz instytucje książki, takie jak: Muzeum Sztuki Książki we Wrocławiu, Muzeum Drukarstwa w Warszawie oraz gość z zagranicy – profesor Gabriela Žibritova prezentująca Uniwersytet Komeńskiego w Bratysławie.

Temat konferencji wywołał duże zainteresowanie w środowisku osób profesjonalnie zajmujących się książką. Zgłoszono trzydzieści referatów, które swą treścią przywołały wiele zagadnień i problemów związanych z drukami ulotnymi w rozmaitych aspektach. Należy podkreślić, że zainteresowanie drukami okolicznościowymi w społeczeństwie istnieje od dawna, ponieważ towarzyszą one człowiekowi niemal we wszystkich przejawach życia. Są odbiciem współczesnej rzeczywistości i świadectwem przeszłości. Związane są z polityką, życiem religijnym, artystycznym, prywatnym.

Zadaniem konferencji było określenie roli i znaczenia druków okolicznościowych zarówno od strony treści, formy, jak i siły oddziaływania społecznego, a także ukazania specyfiki tych dokumentów oraz ich miejsca w życiu społecznym i w nauce. Organizatorzy konferencji spodziewali się, że referaty zaprezentują różne typy druków ulotnych i okolicznościowych i wskażą na rolę, jaką w przeszłości odegrały i jakie zajęły miejsce w historii nauki, kultury, systemie książki i w wielu innych dziedzinach twórczej działalności człowieka.

Dyskusję na temat przedmiotu konferencji rozpoczął profesor Krzysztof Migoń z Uniwersytetu Wrocławskiego. Mówił o terminologii i typologii druków ulotnych.

Wystąpienie to sprowokowało ożywioną dyskusję na temat konieczności określenia zasad pomagających w kwalifikowaniu druków do kategorii druków ulotnych i okolicznościowych.

Rozmaitość druków ulotnych, ich wielodziedzinowość oraz rozbieżność cech formalnych wywołuje zakłopotanie zwłaszcza wśród pracowników dużych bibliotek posiadających Pracownię Dokumentów Życia Społecznego. Brak odpowiedniej definicji druków ulotnych i okolicznościowych, która satysfakcjonowałaby wszystkich, powoduje, że bibliotekarze bezustannie stają przed dylematem, co zakwalifikować do kategorii druku ulotnego. Obszernie na ten temat wypowiedziała się Maria Klamut przy okazji wygłoszonego referatu pt. *Obraz okupacji w świetle kolekcji druków ulotnych z lat 1939–1945*. Różnorodność druków ulotnych towarzyszących człowiekowi uzmysławia jak wielostronne może być ich zastosowanie. Z perspektywy czasu okazało się, iż były one zręcznym narzędziem propagandy politycznej. Tak było w przypadku banknotów funkcjonujących w pierwszych latach Polski Ludowej, które kreowały wizerunki nowych socjalistycznych bohaterów. Problem ten ciekawie zaprezentowała dr Aneta Firlej-Buzon z Uniwersytetu Wrocławskiego w referacie: *Banknoty w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej jako narzędzie propagandy społeczno-politycznej*. Druki ulotne tamtego okresu były również źródłem wiedzy o funkcjonowaniu społeczeństwa, środkiem walki partyjnej i ugrupowań politycznych. Szczególną rolę odegrały w okresie wyborów parlamentarnych i samorządowych. Wiele z nich ujawnia stosowane techniki oddziaływania politycznego za pomocą różnorodnych środków socjotechnicznych. Bogactwo form druków ulotnych znacznie się poszerza, gdy przybierają one formy kartek pocztowych, kopert, czy znaczków opatrzonych symbolami patriotycznymi, aby w czasach zagrożenia wspierać solidarnościowy zryw lat osiemdziesiątych.

Obok druków o zabarwieniu politycznym ciekawie prezentują się druki towarzyszące przejawom życia artystycznego, jak na przykład druki teatralne (informująco-reklamujące). Są to przede wszystkim wszelkie afisze, plakaty, broszury, bilety, które współkształtują zjawiska charakterystyczne dla teatru danej epoki. Mówił na ten temat profesor Emil Orzechowski, przedstawiając *Życie teatralne w świetle towarzyszących mu druków ulotnych*. Stosunkowo bliskie drukom dokumentującym życie artystyczne są druki bibliofilskie, której w samej formie noszą znamiona artystycznego dzieła. Już w założeniu mają reprezentować najwyższy poziom artystyczny, promując książkę jako również dzieło sztuki. Niektóre z nich tworzą wspaniałe kolekcje i są obiektem zainteresowania znawców sztuki typograficznej. Ich zadaniem jest również funkcjonowanie w nauce jako dodatkowe źródło do badań nad historią książki. Dr Barbara Szornel-Dąbrowska z Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach omówiła sposoby wykorzystania druków ulotnych do zbadania działalności Towarzystwa Miłośników Książki w Krakowie. Ciekawie przedstawia się praktyka życia codziennego w świetle zachowanych druków ulotnych. Dotyczy to zarówno działalności ludzi w ramach instytucji (np. szkoły), gdzie pojawiają się druki rejestrujące działalność organizacji i związków uczniowskich, życia towarzyskiego społeczności

szkolnej. Bardzo wnikliwie ten problem przedstawiła profesor Irena Socha w referacie pt. *Druki ulotne i okolicznościowe jako świadectwo kultury szkoły*. Warto podkreślić, że druki ulotne przechowują pamięć o życiu społeczności zakonnej, o życiu wielu wybitnych jednostek.

Wachlarz funkcji druków ulotnych, jak się okazało w toku konferencji, jest bardzo szeroki. Można zatem śmiało stwierdzić, iż ten gatunek druków był i jest obecny w każdej dziedzinie ludzkiego działania. Druki ulotne mają kilkusetletnią tradycję, a obszar ich działania poszerza się w miarę rozwoju społeczeństwa. Warto więc zwrócić uwagę na druki ulotne i okolicznościowe jako na świadectwo danej epoki. Okazuje się, że często niedowartościowane, pomijane w naukowych opracowaniach stanowią – co pokazano na tej konferencji – niebagatelne zjawisko na bibliologicznej scenie, zasługując na specjalistyczne badania.

W krótkim sprawozdaniu z konferencji nie sposób omówić wszystkich problemów zawartych w przedstawionych referatach, choćby z uwagi na ich zróżnicowanie zarówno w formie, jak i w treści. Warto jednak podkreślić, że każdy z referatów wprowadzał w świat odmiennych zagadnień dotyczących druków ulotnych, odsłaniając nowe perspektywy badawcze. Każda z wypowiedzi była niezwykle interesująca, każdy z prelegentów starał się nadać szczególny charakter swojemu wystąpieniu. Wysilek uczestników konferencji został dostrzeżony przez gospodarzy, którzy nie szczędzili ciepłych słów i komentarzy pod ich adresem.

Dodatkową atrakcją konferencji stanowiło miejsce spotkania w malowniczym zameczku Wojnowice. Jest to gotycko-renesansowa rezydencja z przełomu XV i XVI wieku należąca do wrocławskiego patrycjatu. Wcześniej znajdował się w tym miejscu obiekt obronny sięgający swą historią XIII wieku. Obecnie odrestaurowany (w 1986 r.) zameczek otoczony fosą jest Domem Środowisk Twórczych. W podobnej atmosferze organizatorzy w drugim dniu obrad zaprosili wszystkich na wieczór muzyczny, podczas którego w wykonaniu kwartetu smyczkowego można było wysłuchać znanych i lubianych standardów jazzowych oraz motywów muzyki filmowej.

Barbara Szornel-Dąbrowska